

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2016. – Т. 33-34. – С. 250-256

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2016. – Volume. 33-34. – pp. 250-256

УДК: 323.172(4-11):342.724

© Галина Кузуб¹

Політичні права національних меншин у контексті процесу децентралізації влади в державах Східної Європи

У статті аналізується досвід процесу децентралізації влади у Польщі, Чехії та Словаччині в контексті дотримання політичних прав національних меншин. Автор зазначає, що результати проведеної адміністративно-територіальної реформи в державах Східної Європи є корисними для проектування адміністративно-територіального поділу в Україні, де сьогодні піднімається питання об'єднання національних меншин в рамках окремих громад та навіть районів.

У висновках автор підкреслює, що у проаналізованих державах Східної Європи формування нового поділу відбувалось переважно без урахування історичних земель та компактного проживання національних меншин. Також наголошує про небезпеку сепаратизму, пов'язану з артикуляцією національними меншинами в прикордонних областях України прагнення до об'єднання в окремий район.

Ключові слова

Децентралізація влади, адміністративно-територіальна реформа, постсоціалістичні трансформації, національні меншини, Польща, Чехія, Словаччина.

National minorities political rights in the context of decentralization of power in the Eastern European countries

The question of political minorities rights is always crucial for European countries because of mutual history and border changes. Almost each of these countries are characterized by small groups of ethnic minorities who are living in boarding areas. Some representatives of these ethnic groups have separatistic points of view during the years. In some European countries situation becomes even more complicated because of assimilation policy which was provided by the former Soviet Union.

Decentralization is transferring of authorities to the local levels what is other serious accelerator of the questions of political minorities rights. The question of our research work is if the impact of decentralization process matches political minorities rights in Eastern Europe? In the present study we analyze the results of administrative and territorial reforms in Poland, the Czech Republic, Slovakia and we also took into consideration the impact of ethnic factor within new administrative and territorial division.

In conclusions author emphasizes that in Eastern Europe new division process mostly happened without taking into account historical areas where small groups of political minorities lived. Author also draws our attention to the possible separatism, which can be the reason of articulation of national minorities will, who live near the borders to other countries as to unite in some areas.

Keywords

Decentralization of authority, administrative-territorial reform, post-socialist transformation, minorities, Poland, Czech Republic, Slovakia.

Постановка наукової проблеми. Децентралізація влади є однією з тенденцій політичного розвитку постсоціалістичних держав Східної Європи, реалізація якої розпочалась в 90-х рр. ХХ століття. Визнання неефективності існуючого адміністративно-територіального устрою та розподілу повноважень між державними органами і місцевим самоврядуванням, а також бажання долучитись до спільноти західноєвропейських держав були основними причинами розпочатих у державах Східної Європи постсоціалістичних трансформацій. Хоча вказаний процес на сьо-

¹ Аспірант кафедри політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: galinakuzub@gmail.com

годні не можна назвати завершеним, існуючий досвід є корисним для України, де децентралізація реалізується з 2014 р.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізом проведення адміністративно-територіальної реформи і процесу децентралізації в Україні займаються безліч дослідників в галузі політичної науки та державного управління (А.П. Лелеченко, Р.А. Колишко, Н.А. Мяловицька, А.С. Матвієнко, Р.В. Сметанін, К.О. Линьов та ін.). Незважаючи на значну увагу науковців, поза їх увагою залишається питання реалізації політичних прав національних меншин в контексті процесу децентралізації. Проте це питання не можна ігнорувати, оскільки воно є актуальним для України, де національні меншини на даний час активно заявляють про бажання створити власні територіальні громади і, навіть, райони за етнічною ознакою.

Мета та завдання. У дослідженні здійснена спроба узагальнення досвіду східноєвропейських держав (Польща, Чехія, Словаччина) щодо реалізації політичних прав національних меншин при формуванні нового адміністративно-територіального поділу. З цією метою було проаналізовано законодавство вказаних країн та підсумовано результати досліджень українських і закордонних науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Децентралізація влади є процесом визнання ключового значення регіонального фактору у політичному процесі держави. І. Дегтярьова зауважує, що в цьому контексті можуть використовуватись терміни «деконцентрація», «регіоналізація», «автономізація», «федералізація», а також ідеологічно забарвлені – «регіоналізм» і «сепаратизм»².

Пропагування та підтримка процесу децентралізації державами Європейського Союзу випрадані рядом політичних та економічних переваг для країн, що стали на цей шлях. Підвищення участі громадян у вирішенні важливих питань власних громад, покращення надання публічних послуг на рівні громади, а також наділення органів місцевого самоврядування здатністю розпоряджатись коштами громади – це все причини актуальності децентралізації для реформування централізованої та неефективної системи співіснування органів державної влади та місцевого самоврядування, яка залишилась в спадок постсоціалістичним державам Східної Європи.

Щоправда децентралізацію не слід розглядати як панацею. Однією з проблем, що проявляється під час реалізації реформ органів місцевого самоврядування і формуванні нового адміністративно-територіального устрою стає питання реалізації політичних прав національних меншин. Широке повноваження місцевих громад у децентралізованій державі, за умови компактного проживання в них національних та етнічних меншин, ставлять під питання цілісність держави та спроможність реалізувати загальнодержавну політику в окремих регіонах.

У випадку держав Східної Європи національні меншини, які компактно проживали на частині територій кожної з них, стали фактором впливу на проведення децентралізації. F.Bafoil підкреслює: для цих держав, які мирно отримати національний суверенітет після 40 років російської окупації, було дійсно немислимим поділитись ним з соціальними групами, що імовірно використають його для іредентистських переглядів. З цієї причини мирна вимога регіоналізації була зменшена до самостійної автономії і, зрештою, відхилена як така³.

Насамперед важливо проаналізувати досвід адміністративно-територіальної реформи та реалізації прав національних меншин у **Республіці Польща**. Це зумовлено тим, що добровільно утворювані об'єднані громади України є відповідними гмінам у Польщі, а в майбутньому укрупнювані райони та області – польським повітам і воєводствам. Проте суттєва відмінність між обома державами полягає у централізованому процесі здійснення адміністративно-територіальної реформи в Польщі, де національні меншини не мали змоги, як в Україні, самостійно утворити власні гміни. Процес поділу держави таким чином можна розглядати як політичну волю керівництва та їх ставлення до проблеми реалізації політичних прав національних меншин.

² Дегтярьова, І. (2009), «Регіоналізм як чинник децентралізації влади», *Державне управління та місцеве самоврядування*, Вип. 3, С. 43–50. – С. 46.

³ Bafoil, F. (2010), *Regionalization and decentralization in a comparative perspective Eastern Europe and Poland*, available at: <http://www.eucentre.sg/wp-content/uploads/2013/07/FBafoil-Regionalisation-Decentralisation-EEPoland.pdf> (дата перегляду: 7 листопада 2016).

Також існують відмінності в ступені моноетнічності держав. За останнім переписом населення 2001 р. в Україні проживало 77,8 % українців⁴; а за національним переписом населення Польщі, яке відбулось 31 березня 2011 р., 96,9 % населення держави вказали польську ідентичність як першу – з них 97,8 % як єдину (методологія перепису уможливила власне віднесення до більш ніж однієї національної або етнічної спільноти)⁵.

В Польщі питання можливого адміністративно-територіального устрою було предметом політичного дискурсу починаючи з кінця 80-х рр. ХХ ст. Першим етапом стало ухвалення закону «Про місцеве самоврядування» в березні 1990 р., який дав початок децентралізації. Протягом 90-х рр. робота ряду державних комісій і спеціальних науково-експертних груп спричинила появу численних проєктів регіоналізації Польщі. Пропозиція утворення федеративної держави була відкинута через невідповідність національній традиції та загрозу територіальній єдності, а артикульовані національними меншинами проєкти, які б враховували історичний або етнічний чинник у формуванні адміністративно-територіальних одиниць, також не зустріли високої суспільної підтримки у зв'язку з моноетнічним складом держави⁶.

Побоювання керівництва Польщі загрози сепаратизму, а також відсутність фондів для фінансування адміністративно-територіальної реформи були основними перешкодами для реалізації процесу децентралізації та проведення адміністративно-територіальної реформи в державі. Страх, що прикордонні регіони потраплять під вплив Німеччини, призвели до того, що протягом 10 років німцям було заборонено володіти нерухомістю у прикордонних районах⁷.

А. Семенович зауважує, що переважна більшість фахівців при розробці нового адміністративно-територіального устрою Польщі керувались принципами адміністративної раціональності та економічної доцільності, відкидаючи можливість перетворення воєводства в самостійний суб'єкт політичного процесу⁸. В результаті цієї реформи з 1 січня 1999 р. був уведений поділ на шістнадцять воєводств: Вармінсько-Мазурське, Великопольське, Західнопоморське, Куявсько-Поморське, Лодзьке, Люблінське, Любуське, Мазовецьке, Малопольське, Нижньосілезьке, Опольське, Підкарпатське, Підляське, Поморське, Свентокшиське, Сілезьке⁹.

Характеризуючи врахування наявності національних та етнічних меншин при формуванні нових адміністративно-територіальних одиниць, деякі дослідники висловлюють думку, що їх політичні права не були пригнічені. Зокрема, F. Bafoil зауважує про збереження найменшого воєводства Опольського (1,2 млн. жителів) через розташування в ньому німецької меншини. Щодо інших воєводств, то вони «більш-менш перекроюють довоєнні зразки, виявляючи чіткі регіональні ідентичності»¹⁰.

Реалізація політичних прав національних меншин у сучасній Польщі є досить суперечливою. Слід зауважити про існування чіткого окреслення понять «національна» і «етнічна» меншини згідно Закону «Про національні та етнічні меншини та про регіональну мову» від 6 січня

⁴ Всеукраїнський перепис населення '2001, режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality> (дата перегляду: 7 листопада 2016).

⁵ Raport z wyników. Narodowy Spis ludności i mieszkań 2011, available at: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf

⁶ Семенович, А. (2010), «Особливості реорганізації регіонального врядування у Польщі в ХХ ст.», *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер. : Міжнародні відносини, Вип. 2, С. 77-85. – С. 81-82.

⁷ Стряпко, І. (2014), «Порівняльний аналіз адміністративної реформи в Польщі та Словаччині», в Лендєл М., Палінчак М., Стряпко А. (Ред.), *Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право*, Поліграфцентр «Ліра», Ужгород, С. 115-121. – С. 118.

⁸ Семенович, А. (2010), «Особливості реорганізації регіонального врядування у Польщі в ХХ ст.», *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер. : Міжнародні відносини, Вип. 2, С. 77-85. – С. 82.

⁹ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, available at: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19980960603> (дата перегляду: 7 квітня 2017).

¹⁰ Bafoil, F. (2010), *Regionalization and decentralization in a comparative perspective Eastern Europe and Poland*, available at: <http://www.eucentre.sg/wp-content/uploads/2013/07/FBafoil-Regionalisation-Decentralisation-EEPoland.pdf> (дата перегляду: 7 листопада 2016).

2005 р. (ст. 2)¹¹. Невирішеним на даний момент є питання сілезців, яких законодавство не відносить до жодної з груп. М. Зан вказує, що судові інстанції Польщі і Європейський суд з прав людини протягом 2005-2011 рр. відхиляли заяви про легалізацію організацій, що в своїй назві мали словосполучення «сілезька національність». Зрештою це спричинило появу епізодичних сепаратистських настроїв. І лише 21 грудня 2011 р. в м. Ополе була зареєстрована Асоціація осіб сілезької національності, метою якої стало збереження і відтворення матеріальної і духовної спадщини сілезців¹².

Досвід реалізації децентралізації в **Чехії та Словаччині** у зв'язку з їх тривалою спільною історією доцільно розглядати в порівнянні, виокремлюючи особливості кожної держави. J. Nemes, L. Matějová зауважують про те, що масштаби децентралізації подібні в обох державах, проте передача обов'язків в Чеській Республіці більш горизонтальна та взаємопов'язана зі скасуванням більшості місцевих структур державного управління, в той час як у Словаччині обов'язки передаються як по горизонталі, так і по вертикалі¹³.

Відмінність реалізації реформи у вказаних державах також лежить в етнополітичному вимірі. Наприклад, наявність етнічних угорських партій в Словаччині стала фактором проведення змін, який, як вказують дослідники, був відсутнім у Чехії, незважаючи на появу в ній моравського регіоналізму після політичного транзиту. У Словаччині формування регіонального самоврядування розглядалось політичними акторами крізь призму етнічного розщеплення і пов'язаних з ним проблем. На противагу чому, Моравсько-Сілезька регіональна партія була успішно ізольована чеськими партіями у загальнодержавному виборчому окрузі в 1996 р., внаслідок чого регіональні відмінності в електоральній поведінці зменшились у період 1992-1998 рр.¹⁴

Подібно до інших східноєвропейських держав, на початку 1990-х рр. у **Чехії** при розробці проекту нового адміністративно-територіального поділу існували дискусії щодо рівня вищих територіальних одиниць місцевого самоврядування: історичні землі чи регіони. Адміністративно-територіальна реформа в Чехії розпочалась у грудні 1997 р. після прийняття конституційного закону про створення 14 вищих територіальних одиниць самоврядування (країв). Ці регіони стали основою для проведення регіональної політики Чехії після вступу до Європейського Союзу. Також змінився розподіл повноважень між центральними та самоврядними органами влади, хоча реальне запровадження нового адміністративно-територіального устрою відбулось лише у 2000 р. після прийняття законів про вибори до органів місцевого самоврядування, визначення їх статусу, повноважень та відносин з місцевою і центральною владою¹⁵.

Сформований адміністративно-територіальний поділ піддавався критиці у зв'язку з набагато меншою середньою кількістю населення в кожному краї порівняно з середнім показником у європейських державах, що перешкоджало реалізації регіональної політики Європейського Союзу. Щодо врахування компактного проживання національних меншин, то межі нових територій були спірними і перетинали історичні території з метою підриву спроби національної автономії моравців¹⁶.

¹¹ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, available at: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050170141> (дата перегляду: 7 листопада 2016).

¹² Зан, М. (2014), «Особливості громадсько-політичної репрезентації національних та етнічних меншини Польщі», в Лендєл М., Палінчак М., Стряпко А. (Ред.), *Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право*, Поліграфцентр «Ліра», Ужгород, С. 168-182. – С. 174-176.

¹³ Nemes, J. and Matějová, L. (2014), "Decentralisation and Quality of Governance: Selected Issues from the Czech and Slovak Republic", *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, Вип. 2, С. 26-34. – С. 28.

¹⁴ Brusis, M. (2003), "Regionalisation in the Czech and Slovak Republics: Comparing the influence of the European Union", available at: http://www.cap.uni-muenchen.de/download/2003/2003_brusis_HughesKeating.pdf

¹⁵ Новікова, О. (2011), «Політико-адміністративна система Чехії у контексті реформування публічного управління», *Публічне адміністрування: теорія та практика: Ел. зб. наук. праць*, Вип. 1 (5), режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11nooptu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11nooptu.pdf) (дата перегляду: 7 листопада 2016).

¹⁶ LaPlant, J. T., Baun, M., Lach, J. and Marek D. (2004), "Decentralization in the Czech Republic: the European Union, political parties, and the creation of regional assemblies", *Publius: The Journal of Federalism*, Vol. 34, No.1, pp. 35-51. – P. 41-42.

Суперечки щодо кількості адміністративно-територіальних одиниць та врахування інтересу угорської національної меншини при їх формуванні виникли під час адміністративно-територіальної реформи в **Словаччині**. Уряд М. Дзурінда в квітні 2000 р. прийняв концепцію про децентралізацію і модернізацію державного управління, щоправда у парламенті партії правлячої коаліції не змогли дійти згоди щодо нього. «Партія угорської коаліції» («Strana maďarskej koalície») просувала ідею формування 12 регіонів (на противагу ідеї створення 8) та створення адміністративно-територіальної одиниці, яка б включала територію навколо найбільшого етнічного угорського поселення Комарно на південному заході Словаччини, проте три інші коаліційні партії виступили проти. М. Brusis зауважує, що ці затяжні суперечки завершилися внесенням поправок до Конституції в лютому 2001 р. та досягненням згоди щодо повноважень органів місцевого самоврядування і призначення виборів до них в квітні 2001 р.¹⁷

Загалом проведення децентралізації влади в Словаччині відображало прагнення її ідеологів ліквідувати місцеві органи державної влади та передати їх повноваження місцевим громадам. В. Бобрик зауважує, що другий етап адміністративної реформи розпочався у 1996 р. та ознаменувався формуванням 8 адміністративно-територіальних одиниць – країв (kraj), які поділялись на окреси (okres) та громади (obec). Також науковцем підкреслено, що у Словаччині переважають громади з малою кількістю жителів: 4% громад мають менше 100 мешканців, а 40 % менше 500 жителів¹⁸.

Аналіз результатів проведення адміністративно-територіальної реформи та реалізації політичних прав національних меншин у державах Східної Європи є корисним для **України**. На сьогодні в державі постає питання щодо утворення не лише громад, але й районів з переважанням окремої національної меншини. Оскільки «Методика формування спроможних територіальних громад» передбачає урахування історичних, географічних, соціально-економічних, культурних особливостей розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць (п. 3)¹⁹, артикуляція представниками громад даного інтересу не виходить за межі нормативно-правового поля. Найбільш активно політичний дискурс щодо етнічного чинника децентралізації циркулює в прикордонних областях України: Чернівецькій, Закарпатській і Одеській, проте і серед вказаних регіонів є суттєві відмінності.

Реалізація децентралізації на Буковині в контексті впливу на нього етнічного чинника відбувається безперешкодно, хоча регіон не є серед лідерів за швидкістю утворення територіальних громад. Більш загрозливою є ситуація на Одещині та Закарпатті. У першому випадку існує небажання, можливо спровоковане регіональною політичною елітою, до об'єднання в громади представників різних етнічних меншин, а у другому випадку – цілеспрямована артикуляція угорською меншиною ідеї створення окремої територіальної громади в межах цілого району. Незважаючи на широку інформаційну та методичну підтримку процесу добровільного об'єднання територіальних громад, до цього часу питання етнічного чинника до кінця не врегульоване.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного узагальнення досвіду децентралізації у східноєвропейських державах у контексті дотримання прав національних меншин нами зроблено висновок, що під час проведення адміністративно-територіальних реформ в державах Східної Європи формування територіальних одиниць відбувалось переважно без урахування історичних земель та компактного проживання національних меншин. Екстраполяція існуючого досвіду східноєвропейських держав до умов проведення децентралізації в Україні, на нашу думку, полягає у наступному. Добровільний процес об'єднання територіальних громад є фактором розвитку політичної свідомості громадян і може відбуватись як у вигляді створення громади окремої етнічної групи, так і поєднувати представників різних національностей. Проте артикуляція інтересів щодо створення районів, які представляють окрему національну меншину у

¹⁷ Brusis, M. (2003), "Regionalisation in the Czech and Slovak Republics: Comparing the influence of the European Union", available at: http://www.cap.uni-muenchen.de/download/2003/2003_brusis_HughesKeating.pdf

¹⁸ Бобрик, В. (2014), «Особливості адміністративної реформи в Словацькій республіці», *Політологічні записки*, № 2, С. 178-188. – С. 182-183.

¹⁹ Методика формування спроможних територіальних громад (2015). Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214, режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/paran10#n10> (дата перегляду: 7 листопада 2016).

прикордонних регіонах України, на нашу думку, є провісником можливої загрози територіальній цілісності та може похитнути унітарний статус держави.

Загалом питання національних меншин постає в багатьох європейських державах, що виявляється як у великій кількості «заморожених» конфліктів, так і в існуванні відверто сепаратистських настроїв. З огляду на це, проведене дослідження не претендує на вичерпність, а в подальшому можливі (і навіть бажані) подальші розвідки реалізації прав національних меншин в контексті децентралізації влади у європейських державах.

Список джерел

1. Бобрик, В. (2014), «Особливості адміністративної реформи в Словацькій республіці», *Політологічні записки*, № 2, С. 178-188.
2. Всеукраїнський перепис населення '2001, режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality> (дата перегляду: 7 листопада 2016).
3. Дегтярьова, І. (2009), «Регіоналізм як чинник децентралізації влади», *Державне управління та місцеве самоврядування*, Вип. 3, С. 43–50.
4. Зан, М. (2014), «Особливості громадсько-політичної репрезентації національних та етнічних меншини Польщі», в Лендєл М., Палінчак М., Стряпко А. (Ред.), *Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право*, Поліграфцентр «Ліра», Ужгород, С. 168-182.
5. Методика формування спроможних територіальних громад (2015). Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214, режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/paran10#n10> (дата перегляду: 7 листопада 2016).
6. Новікова, О. (2011), «Політико-адміністративна система Чехії у контексті реформування публічного управління», *Публічне адміністрування: теорія та практика: Ел. зб. наук. праць*, Вип. 1 (5), режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/1nooptu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/1nooptu.pdf) (дата перегляду: 7 листопада 2016).
7. Семенович, А. (2010), «Особливості реорганізації регіонального врядування у Польщі в ХХ ст.», *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Міжнародні відносини*, Вип. 2, С. 77-85.
8. Стряпко, І. (2014), «Порівняльний аналіз адміністративної реформи в Польщі та Словаччині», в Лендєл М., Палінчак М., Стряпко А. (Ред.), *Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право*, Поліграфцентр «Ліра», Ужгород, С. 115-121.
9. Bafoil, F. (2010), *Regionalization and decentralization in a comparative perspective Eastern Europe and Poland*, available at: <http://www.eucentre.sg/wp-content/uploads/2013/07/FBafoil-RegionalisationDecentralisation-EEPoland.pdf>
10. Brusis, M. (2003), "Regionalisation in the Czech and Slovak Republics: Comparing the influence of the European Union", available at: http://www.cap.uni-muenchen.de/download/2003/2003_brusis_HughesKeating.pdf
11. LaPlant, J. T., Baun, M., Lach, J. and Marek D. (2004), "Decentralization in the Czech Republic: the European Union, political parties, and the creation of regional assemblies", *Publius: The Journal of Federalism*, Vol. 34. No.1, pp. 35-51.
12. Nemes, J. and Matějová, L. (2014), "Decentralisation and Quality of Governance: Selected Issues from the Czech and Slovak Republic", *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, Вип. 2, С. 26-34.
13. Raport z wyników. Narodowy Spis ludności i mieszkań 2011, available at: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (дата перегляду: 7 листопада 2016).
14. Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, available at: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050170141> (дата перегляду: 7 листопада 2016).
15. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, available at: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19980960603> (дата перегляду: 7 листопада 2016).

References

1. Bobryk, V. (2014), «Osoblyvosti administratyvnoi reformy v Slovatskii respublitsi», *Politolohichni zapysky*, № 2, S. 178-188.
2. Vseukrainskyi perepys naselennia 2001, rezhyr dostupu: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality> (data perehliadu: 7 lystopada 2016).
3. Dehtiarova, I. (2009), «Rehionalizm yak chynnyk detsentralizatsii vlady», *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, Vyp. 3, S. 43–50.
4. Zan, M. (2014), «Osoblyvosti hromadsko-politychnoi reprezentatsii natsionalnykh ta etnichnykh menshyny Polshchi», v Lendel M., Palinchak M., Striapko A. (Red.), *Uzhhorodski polski naukovy chytannia: istoriia, kultura, polityka, pravo*, Polihraftsentr «Lira», Uzhhorod, S. 168-182.
5. Metodyka formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad (2015). Zatverdzhena Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 kvitnia 2015 r. № 214, rezhyr dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/paran10#n10> (data perehliadu: 7 lystopada 2016).
6. Novikova, O. (2011), «Polityko-administratyvna systema Chekhii u konteksti reformuvannia publicnogo upravlinnia», *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka: El. zb. nauk. prats*, Vyp. 1 (5), rezhyr dostupu: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11nooptu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11nooptu.pdf) (data perehliadu: 7 lystopada 2016).
7. Semenovykh, A. (2010), «Osoblyvosti reorhanizatsii rehionalnogo vriaduvannia u Polshchi v KhKh st.», *Naukovy zapysky [Natsionalnogo universytetu "Ostrozka akademiia"]*. Ser. : Mizhnarodni vidnosyny, Vyp. 2, S. 77-85.
8. Striapko, I. (2014), «Porivnialnyi analiz administratyvnoi reformy v Polshchi ta Slovachchyni», v Lendel M., Palinchak M., Striapko A. (Red.), *Uzhhorodski polski naukovy chytannia: istoriia, kultura, polityka, pravo*, Polihraftsentr «Lira», Uzhhorod, S. 115-121.
9. Bafail, F. (2010), *Regionalization and decentralization in a comparative perspective Eastern Europe and Poland*, available at: <http://www.eucentre.sg/wp-content/uploads/2013/07/FBafail-RegionalisationDecentralisation-EEPoland.pdf> (data perehliadu: 7 lystopada 2016).
10. Brusis, M. (2003), “Regionalisation in the Czech and Slovak Republics: Comparing the influence of the European Union”, available at: http://www.cap.uni-muenchen.de/download/2003/2003_brusis_HughesKeating.pdf
11. LaPlant, J. T., Baun, M., Lach, J. and Marek D. (2004), “Decentralization in the Czech Republic: the European Union, political parties, and the creation of regional assemblies”, *Publius: The Journal of Federalism*, Vol. 34. No.1, pp. 35-51.
12. Nemeč, J. and Matějová, L. (2014), “Decentralisation and Quality of Governance: Selected Issues from the Czech and Slovak Republic”, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, Вип. 2, С. 26-34.
13. Raport z wyników. Narodowy Spis ludności i mieszkań 2011, available at: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (data perehliadu: 7 lystopada 2016).
14. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, available at: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19980960603> (data perehliadu: 7 lystopada 2016).